

Vzgoja za različnost pri pouku italijanskega jezika v Slovenski Istri

Metka Malčič

UP FHŠ, Oddelek za italijanistiko in Inštitut za medkulturne študije

metka.malcic@upr.si

Uvod

Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo, s procesom globalizacije in spremembami, ki jih prinašajo migracije, smo kot družba in kot posamezniki postavljeni pred nove izzive, saj so nam po eni strani dane mnoge možnosti, ki jih prej nismo imeli, po drugi strani pa prav te s seboj prinašajo raznotere spremembe in novosti, s tem pa tudi pasti, katerih reševanja se moramo lotevati interdisciplinarno in z veliko mero kritičnosti, na podlagi (pozitivnih in negativnih) izkušenj iz preteklosti, ter v praksi preizkušati drugačne poti in ponujati drugačne rešitve. Odrasli bi morali čim boljše razumeti današnji svet in potrebe mladega človeka, ki se z novo realnostjo sooča vsak dan, saj bi mu le tako lahko ponudili znanja in veščine, ki jih potrebuje za življenje in delo v sodobnih kompleksnih in pluralnih družbah. Mladim bi morali ponuditi pouk (tudi preko izbire vsebin, metod, pristopov, tehnik, strategij, orodij ...), pri katerem bi razvijali spretnosti, usvajali znanja in uspešno razvijali svoje potenciale ter se zavedali mesta, ki ga imajo kot posamezniki v različnih skupnostih v različnih življenjskih obdobjih. Na ta način bi uzavestili pomen in vpliv, ki ga ima vse naštetto na njihova življenja in na sprejemanje (pravih) odločitev. Le z razumevanjem in odpiranjem navzven se bodo razvijali v posameznike, ki bodo lahko uspešno delovali v svojem okolju. Če želimo doseči ta cilj, pa jim moramo ponujati vsebine, preko katerih ne bodo le usvajali jezika, ampak bodo imeli možnost spoznavati sebe in druge ter razvijali zmožnost »znati biti« in ne

samo »znati« (Delors 1996, 37). Na podlagi literature nekaterih najvidnejših tujih in domačih strokovnjakov s področja upravljanja različnosti različnih strok (Castells 2002; Galtung 2000; Iršič 2004; Smith 2005; Weinstein 2011) in kritične analize evropskih ter slovenskih dokumentov, na katerih slo- ni slovenski šolski sistem, smo prišli do zaključka, da je ena izmed dimen- zij različnosti, ki bi jo bilo vmesno razvijati, identiteta. Tako smo med dija- ki četrtega letnika na izbranih obalnih srednjih šolah izvedli kvantitativno raziskavo s prej pripravljenim spletnim vprašalnikom. Želeli smo namreč ugotoviti, kako dijaki sprejemajo svojo in tujo identiteto in kateri dejavni- ki po njihovem mnenju vplivajo na oblikovanje le-te v različnih življenj- skih obdobjih. Dobljene rezultate bomo uporabili kot iztočnico za pripra- vo učnih gradiv.

1. Teoretični okvir

1.1 *Identiteta, skupnost in jezik v času globalizacije*

Zdi se, da se v času globalizacije v ospredje postavlja individualistična fi- lozofija bivanja in na prvo mesto stopa »jaz«, »oni« (drugi) pa so vse pre- večkrat videni kot nekakšno nujno zlo, ki nam onemogočajo, da bi se kot posamezniki in kot skupnost razvili v svoji polnosti. Begunska kriza in mi- gracije ne prispevajo k videnju drugačnosti kot vrednoti, ampak v naša živ- ljenja vnašajo strah pred drugim in drugačnim, ki nam na tak ali drugačen način jemlje težko priborjene pravice, kar neizbežno vodi v konflikte, ki pa bi jih bilo potrebno jemati kot del vsakdana, se z njimi soočati in se jih nau- čiti reševati (Galtung 2000; Iršič 2004). V članku Simóna Weinsteina (2011) s pomenljivim naslovom »Boj za identiteto in skupnost ob izgubi pomena nacionalne države v času globalizacije« avtor ugotavlja, kako težko je opre- deliti skupnost in identiteto v času globalizacije. Dobra plat globalizacije je, po avtorjevem mnenju, da smo se začeli bolj zavedati različnosti in raznoli- kosti identitet, kar pa je, žal, po drugi strani prispevalo k nastanku vse za- prtejših in netolerantnejših skupnosti. Globalizacija lahko zelo negativno vpliva na identitete posameznikov, saj v obupani želji po ohranitvi lastne identitete vzbuja čustva diskriminacije in tekmovalnosti. Castells (2000) ugotavlja, da v dobi globalizacije nacionalne države vse bolj izgubljajo vlo- go tistega elementa, ki oblikuje identiteto in opozarja, da imamo opraviti z dvema vrstama ljudi: s tistimi, ki se povezujejo (tudi na medmrežju), to so predvsem mladina, izobraženci, študenti, in s tistimi, ki te možnosti nima- jo ali jih ta ne zanima. Globalizacija torej ne vpliva na vse prebivalce plane- ta enako kakor tudi ne drugi elementi, ki vplivajo na oblikovanje identitete.

Identiteta je kompleksna dimenzija, ki jo je težko opredeliti in definirati. To dejstvo se kaže že pri poimenovanju. Različni avtorji, ki se ukvarjajo s problematiko kulturnopluralnih identitet, uporabljajo različne terminološke oznake, kot so: mešane, skrpene, brikolaž, večplastne ali sestavljene identitete, heterogene ali pluralne identitete, transkulturne, multietnične ali kulturno hibridne identitete idr. (Sedmak in Zadel 2015, 156). A. Lukšič Hacin idr. (2011, 31) so mnenja, da »analitično lahko govorimo o individualnih in skupinskih vidikih identitete, ki se medsebojno prepletajo, dopolnjujejo ali si nasprotujejo«. Mandelc (2011, 189) pravi, da živimo »v svetu prekrivajočih se identitet in afinitet«. Južnič (1993, 5) pa identiteto razlaga kot »občutenje in sidrišče človekovega obstajanja, pripadanja, ukoreninjenosti«. S. Pertot (2011, 26) ugotavlja, da se pojem identitete na individualni ravni navezuje na sistem predstav, ki jih ima posameznik o celem nizu svojih značilnosti, na podlagi katerih se prepozna in pričakuje, da ga bodo na enak način prepoznali tudi drugi. Debeljak (2004, 100) govori o koncentričnem sobivanju identitet, »ki izvirajo v podobah jaza, vsajenega v izkušnje skupnosti, razširjajoč se skozi tokove lokalnih, nacionalnih in regionalnih kultur«. K. Medica (2004, 7) razlaga, da vedno večja mobilnost prebivalstva, restrikcije v naselitvah in soočanje različnih kulturnih vzorcev dinamizirajo oblikovanje sodobnih identitet posameznikov pa tudi družbenih skupin. Ko se identiteta na neki stopnji izkristalizira, jo družbena razmerja vzdržujejo, spreminjajo in celo preoblikujejo. Velja tudi obratno, identiteta namreč v enakem vrstnem redu vpliva na družbo. Castells (2010) je mnenja, da so identitete skonstruirane iz številnih virov, tako iz zgodovine kot geografije, biologije, kolektivnega spomina, osebnih fantazij, religije. Posamezniki, družba in družbene skupine te vire obdelajo in njihov pomen preuredijo tako, da ustrezajo družbenim omejitvam in kulturnim projektom, ki veljajo in so v časovnem ter prostorskem okviru zakoreninjene v njihovi družbeni strukturi.

Različni avtorji so iskali povezave med jezikom in identiteto. A. Nećak-Lük (1997, 117) ugotavlja, da je »jezik kot sredstvo sporazumevanja hkrati tudi način izražanja samega sebe. Je oblika kulturne identitete, ob kateri je marsikdaj postavljen enačaj z narodno/narodnostno identiteto, v zadnjem času pa se v slovenskih razmerah čedalje bolj pogosto pojavlja kot simbol nacionalne (državne) identitete«. Luckmann (1991) pravi, da se zdi, da je slovenska nacionalna identiteta tesno povezana s slovenskim jezikom in da je v odločilnih obdobjih razvoja osebne identitete prisotna njegova različica (narečje, razredno-specifična »koda« ipd.). Jezik in pogled na svet sta zgo-

dovinsko in družbeno specifična elementa posameznikove življenjske situacije. Kljub temu pa relativni naravni pogled na svet jezika, ki ga govori nek narod, zagotavlja močno točko kristalizacije pomembnih vidikov oblikovanja osebne identitete. Jezik ni le sredstvo medsebojnega sporazumevanja in vplivanja, pač pa tudi pomemben dejavnik osebne in etnične identifikacije (Gomezel Mikolič 2000, 180).

Po Musku (1994) narodnostna zavest in identiteta obsegata tako občutje različnosti kot občutje pripadnosti. Pri tem občutju pa gre za

zavestne, še bolj pa zgodaj pridobljene in zato nezavedne kognitivne sheme, ki v posameznikovi samopodobi (njegovem »jazu«) povezujejo njega samega z bistvenimi potezami narodnostne skupine: z jezikom, kulturo, zgodovino, geografskim položajem, državnostjo, etnično in nacionalno pripadnostjo družine in ožjega sorodstva ter drugimi. /.../ Posameznik se identificira s svojo nacionalno skupnostjo in se spoznavno, emocionalno in tudi moralno veže nanjo. (Musek 1994, 22)

Narodna zavest gre z roko v roki z nacionalno identiteto, o kateri je Smith (2005, 30) dejal, da je »nenehno reproduciranje in reinterpretiranje vzorcev vrednot, simbolov, spominov, mitov in tradicij, ki tvorijo značilno dediščino narodov, in identificiranje posameznikov s temi vzorci, z dediščino in njenimi kulturnimi prvinami«. Mandelc (2011, 189) ugotavlja, da »je narod le ena od tekmujočih struktur identitete in niti ne nujno najbolj pomembna«. Po A. N. Kovačev (1997) narodno identiteto sestavlja več identitet: nujna elementa za njeno opredelitev sta teritorialnost in sklicevanje na preteklost.

Ko Musek (1997, 6–7) razlaga o psiholoških prvinah narodne identitete, pravi, da si ljudje o skupinah, ki jim pripadamo, oblikujemo različne predstave, misli, spoznanja, čustva in občutja. Celota vseh teh prvin je skupinska zavest, kamor spada tudi najpomembnejša kategorija skupinske zavesti, to je nacionalna zavest. Prvine te zavesti se lahko razlikujejo med pripadniki skupine. Poleg nacionalne obstaja tudi nadnacionalna in celo multinacionalna identiteta, ki terja predhodno integracijo etnične identitete z državno. Nadnacionalna, človečanska zavest se redko pojavlja tako intenzivno in emocionalno polno kot etnična in nacionalna zavest ter tako osebno eksistencialno kot individualna zavest. Človečanska zavest se ne more tako jasno izražati in profilirati, ker ji manjka vsak otipljiv diferencialni moment. Zato ostaja za marsikoga preveč abstraktna in neži-

vljenjska. L. Čok (2010, 142) ugotavlja, da so »jezikovne in kulturne politike evropskih integracijskih strategij soglasne, kadar se njihova obravnava dotika identitet (narodnostne, kulturne, jezikovne, regionalne ...) posameznika«. Po avtoričinem mnenju se prav posebej posvečajo predvsem jezikovni in narodnostni identiteti.

Skupnosti, ki definirajo in oblikujejo naše identitete, postajajo v času globalizacije vse bolj raznovrstne in težko »sledljive«, zato je zanimivo pogledati, kako so o skupnostih razmišljali avtorji v različnih časovnih obdobjih. Norveški socialni antropolog Fredrik Barth (1970) je zapisal, da etnične skupnosti identiteto oblikujejo tako, da definirajo razlike do drugih skupnosti. Več kot se člani družijo in med seboj sklepajo vezi, več skupnih simbolov imajo in s tem postavljajo ločnice med nami in njimi. Britanski socialni antropolog Anthony Cohen (1985) skupnost razume kot simbolični konstrukt. Osredotoča se na percepcijo članov skupnosti, na oblikovanje pomenov in definicijo meja. Meni, da je skupnost kulturni fenomen, ki so ga ljudje oblikovali preko uveljavljanja svoje moči in simboličnih virov. Posamezniki simbolično oblikujejo skupnost in jo hkrati spremenijo v vir za lastno identiteto, saj skupnost postane prostor, kjer ljudje izven svojih domov pridobijo temeljne izkušnje družbenega življenja, kjer se vzpostavljajo prijateljstva oziroma občutek socialne interakcije. V psihologiji, kot razlaga M. Nastran Ule (2003, 74), obstajata dva različna modela za razumevanje posameznika: po prvem, konvencionalnem, modelu je posameznik avtonomen nosilec in posestnik svojih psiholoških stanj ter procesov, ki svojo individualnost gradi na samem sebi, mimo družbenih vezi in interakcij. Na drugi strani imamo sociohistorična pojmovanja, po katerih je posameznik bitje družbenih odnosov in socialnih interakcij, ki svojo individualnost gradi in izraža v družbi. Bartle (2007) meni, da je skupnost model, saj ne predstavlja le ljudi, ki so del skupnosti, ampak tudi tiste, ki so bili del skupnosti v preteklosti. Skupnost največkrat obstaja, že preden postanejo določeni ljudje del nje, in se obdrži tudi potem, ko teh ljudi ni več, ko umrejo in njihovo mesto zasedejo drugi. Skupnost torej definira kot skupek človeških interakcij in obnašanja, ki sloni na skupnem upanju, vrednotah, prepričanjih in pomenih. Občutek pripadnosti posameznika določeni kolektivni entiteti ali skupnosti je pogojena tako z objektivnimi kot s subjektivnimi kriteriji. Od pripadnikov določene skupnosti je namreč odvisno, ali bodo sprejeli njene kriterije in jo izkazovali, pri tem pa je potrebno tudi priznanje »drugih«, ki tej entiteti ne pripadajo. Preko nje posamezniki kolektiva izražajo občutke skupne pripadnosti in se razglašajo za »mi« ter sle-

dijo skupnim družbenim in političnim ciljem, ki med pripadniki skupnosti krepijo občutke solidarnosti (Žagar 2003). V globaliziranem svetu, kot je naš, ljudje zagrabijo svoje identitete in menijo, da so bistvenega pomena za njihovo življenje. V prid tej izjavi govorijo statistični podatki pa tudi družbeni in politični konflikti (nenasilni ali nasilni), ki prikazujejo dramatičen zemljevid konvulzivnega človeštva. Konflikti skoraj vedno izbruhnejo, ko želimo ubraniti napadene identitete (Castells 2003). Avtorji priročnika *Costruire una pace* (2007) med vzroke za konflikte naštevajo: interese, vrednote, emocije in identitete (kdo smo mi in kdo so oni); v *Priročniku o transformaciji nasilja* (2011, 13) pa je navedeno, da se pri nenasilnem upravljanju s konflikti mnogokrat pojavi problem, da so v ljudeh zasidrana ustaljena zmotna prepričanja. Najpogostejša so sledeča: skupinske identitete se ne spreminjajo; konflikt je največkrat igra s končnim rezultatom nič, kjer torej eden zmaga, drugi pa zgubi; nasilje je najpogostejši, največkrat najučinkovitejši, mnogokrat edini način za upravljanje s konflikti. Na tem mestu bi se osredotočili na prepričanje, da se skupinske identitete ne spreminjajo, kar je zaskrbljujoče dejstvo. A. Sen (2009) se sprašuje, zakaj je v današnji družbi toliko nasilja. Pri iskanju odgovora se osredotoča na kulturno plat nasilja, ki ga sproži določeno razumevanje identitete posameznika in njegove družbene skupine, po katerem posameznika opredeljuje le ena neogibna in nespremenljiva identiteta oz. kategorija (verska, rasna, politična, civilizacijska, narodna, spolna itd.). Ne preseneča torej dejstvo, da pride do napetosti, konfliktov ali nasilja, ko se mora posameznik ali skupina s tako ozkim razmišljanjem, ki ni v skladu z resničnim, aktualnim stanjem, soočiti s t. i. sodobnimi pluralnimi identitetami. A. Sen meni, da nam le upoštevanje pluralnih identitet omogoča »upanje na slogo v sodobnem svetu« in da lahko le na tej podlagi gradimo drugačne gospodarske, politične in družbene odnose, v katerih ne bo prihajalo do konfliktov in nasilja zaradi sovraštva do drugačnosti ter drugosti.

1.2 Poučevanje/učenje italijanskega jezika in vzgoja za različnost

Med kritičnim branjem nekaterih izbranih evropskih in slovenskih dokumentov,¹ na katerih sloni slovenski šolski sistem, smo bili pozorni predvsem

1 Seznam analiziranih dokumentov: *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (2011); *Bela knjiga o medkulturnem dialogu (White Paper on Intercultural Dialogue)* (2008); *Skupni Evropski referenčni okvir za učenje jezikov (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment)* (2011), *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtec in šole* (2012), *Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih* (1992), *Priporočilo Evropskega parlamenta in Sve-*

na tiste ključne elemente, ki so predmet naše raziskave in ki bi jim bilo potrebno po našem mnenju v šolskem vsakdanu v prihodnje namenjati več pozornosti. Za začetek predstavljamo odlomek, ki odpira veliko možnosti za razmišljanje in razgovor o sebi, o drugih, o svetu, ki nas obkroža, o jezikovnih stikih, o identiteti posameznika in o skupni identiteti. Gre za del uvoda k *Skupnemu evropskemu referenčnemu okviru za učenje jezikov* (2011, 8–9), v katerem Janez Skela razglablja o večjezičnosti in raznojezičnosti:

Večjezičnost je običajno človeško stanje, kar pri ljudeh pogosto vzbudi začudenje. Nekdo, ki celo življenje preživi v enojezičnem okolju, je verjetno prepričan, da so tisti, ki govorijo več kot en jezik, izjeme. V resnici je ravno obratno, saj je uporaba dveh ali več jezikov naraven način življenja za tri četrtine človeštva. Uradne statistike sicer ni, vendar soobstoj več kot 6000 jezikov v manj kot 200 državah dokazuje, da obstaja izjemno veliko jezikovnih stikov. In neizogibna posledica jezikov v stiku je večjezičnost.

V *Smernicah za vključevanje otrok priseljencev* (2012, 5) je zapisano, da »je večjezičnost dejstvo in norma sodobne družbe in s tem tudi šolskega procesa«. Svet Evrope (2010) v svojih smernicah za razvoj in udejanjanje kurikulov večjezičnega in medkulturnega izobraževanja večjezičnost razlaga ne le kot rabo več jezikov, ampak tudi neposredno premagovanje medkulturnih ovir, ob spoznavanju drugega in drugačnega v izkušnji praksi. Jezikovna raznolikost in medkulturnost pripomoreta k učinkovitemu sodelovanju in ustvarjalnemu okolju v novih življenjskih okoliščinah, v katere družbo danes sili hiter razvoj informacijskih in tehnoloških orodij, pri čemer pomembno vlogo prevzema tudi Slovenija. V okviru usvajanja jezikov je potrebno torej poskrbeti tudi za usvajanje ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje, ki jih *Evropski referenčni okvir o ključnih kompetencah oz. temeljnih zmožnostih* (18. 2. 2006) opredeljuje kot »kombinacijo znanja, spretnosti in odnosov, ustrežajočih okoliščinam. Ključne kompetence so tiste, ki jih vsi posamezniki potrebujejo za osebno izpolnitev in razvoj, dejavno državljanstvo, socialno vključenost in zaposlitev.«

Na tem mestu se nam zdi pomembno navesti nekaj ključnih podatkov o razvijanju medkulturne vzgoje in izobraževanja v Sloveniji. V *Smernicah za vključevanje otrok priseljencev v vrtec in šole* (2012, 4) je navedeno, da je

ta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006/962/ES. 18. 2. 2006) ter *Učni načrt. Italijanščina kot tuji in kot drugi jezik na narodno mešanem območju Slovenske Istre* (2008).

treba »osrednjo pozornost v medkulturnem izobraževanju in integraciji otrok priseljencev /nameniti/ pridobivanju medkulturnih kompetenc, tj. izgradnji in utrjevanju štirih stebrov znanja: učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali delati; učiti se, da bi znali živeti skupaj; učiti se biti«.

Bela knjiga o medkulturnem dialogu (White Paper on Intercultural Dialogue) (2008, 9) zagovarja argument, da medkulturni pristop zagotavlja model prihodnosti glede ravnanja s kulturno raznolikostjo, zato je pomembno izhajati iz dostojanstva posameznika in upoštevati skupno človečnost ter skupne usode. Za uresničitev evropske identitete je potrebno graditi na dostojanstvu posameznika, na skupnih temeljnih vrednotah, spoštovanju skupne dediščine in kulturne raznolikosti. Za uresničevanje tega cilja ima pomembno vlogo medkulturni dialog, s katerim je mogoče preprečiti etnične, verske, jezikovne in kulturne delitve. Zavedati pa se moramo, da ne gre za enostavne rešitve in da medkulturni dialog ni zdravilo za vsakršno zlo. V zvezi z razvijanjem identitete v medkulturnem okolju pa najdemo mnenja, da identiteta že po definiciji ni tisto, kar nas dela enake drugim, temveč tisto, kar nas dela edinstvene.

Za naše obmejno, dvojezično območje je posebej zanimivo še poglavje v *Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju o narodnostno mešanih območjih v Sloveniji* (Novak Lukanovič, Zudič Antonič in Varga 2011, 361), kjer lahko preberemo, da

vprašanj, povezanih s kulturno (oziroma narodno/etnično) identiteto tako na družbeni kot individualni ravni, ne kaže prepuščati naključju in trenutnim okoliščinam. /.../ Najgloblja medkulturna vzgoja posega na področje učenja jezikov in njihove rabe, z učenjem in znanjem jezika se v različnih sporazumevalnih položajih razkrije tudi kultura.

V uvodu *Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih* (2000, 148) države članice Sveta Evrope upoštevajo, da je cilj Sveta Evrope doseči večjo enotnost med njegovimi članicami, še zlasti zato, da bi varovali in uresničevali ideale in načela, ki so njihova skupna dediščina; iz tega razloga poudarjajo pomen večjezičnosti in medsebojnega prepletanja kultur.

Zadnji dokument, ki smo ga analizirali, je učni načrt za italijanski jezik kot drugi jezik na narodno mešanem območju Slovenske Istre (2008, 9–10), kjer je zapisano:

Dijaki z učenjem tujega jezika razvijajo sporazumevalno zmožnost v tem jeziku, ki vključuje tudi prvine medkulturnega sporazume-

vanja, kar omogoča medkulturni dialog in spodbuja pripravljenost na sobivanje in medsebojno spoštovanje.

2. Empirični del

Pri branju znanstvenih del avtorjev z različnih področij se je izkristaliziralo, da je identiteta koncept, ki bi ga veljalo razvijati, in da gre pri oblikovanju identitet za kompleksne procese; identitete se oblikujejo skozi prostor in čas na mnogotere načine, saj nanje vplivajo različni dejavniki, ki pa ne vplivajo na vse osebe in v vseh skupnostih enako. Pri pripravi vprašanj smo izhajali iz raziskave italijanskega društva »Associazione Khorakhanè/Laboratorio Culturale l'M«, ki so jo izvedli v okviru projekta »Y-Our-Identity«.²

2.1 Raziskava

Namen: ugotoviti, kakšen je pogled dijakov na identiteto in na oblikovanje le-te skozi čas. *Cilj:* pridobiti podatke o stanju na vzorcu nenaključno izbranih dijakov na izbranih obalnih srednjih šolah.

Raziskovalna vprašanja:

1. Kako dijaki doživljajo svojo in tujo identiteto?
2. Katere so, po njihovem mnenju, značilnosti slovenske, primorske in evropske identitete?
3. Kateri dejavniki po njihovem mnenju vplivajo na oblikovanje identitete?
4. Se doživljanje identitete spreminja glede na kraj rojstva, bivanja, maternega jezika?

Metoda: kvantitativna metoda (spletno anketiranje)

Instrumenti: spletna anketa, ki je obsegala 8 zaprtih in 8 odprtih vprašanj, na katera so dijaki odgovarjali preko svojih mobilnih telefonov.

Udeleženci: vzorec za testiranje smo izbrali nenaključno; pri testiranju je sodelovalo 85 srednješolcev in srednješolk, ki obiskujejo 4. letnik obalnih srednjih šol.

Starost anketirancev: 18 let

Razdelitev vprašalnikov: 10. september 2019

Obdelava podatkov: 18.–20. september 2019

2 Vprašalnik in rezultati raziskave so dosegljivi na spletni strani: <http://www.khorakhanet.it/progetto-y-our-identity-risultati-dei-questionari-sullidentita-percepita/>.

Ustrezno izpolnjeni vprašalniki: 80

2.2 Rezultati

Pridobljene podatke predstavljamo opisno.

1. Kako bi se opisal? (Kdo si? Kakšna je tvoja identiteta? Kaj te najbolj določa?)

54 % anketiranih je odgovorilo, da jih najbolj določa starost; na drugem mestu (36 %) se je znašel spol, sledila je šola, ki jo obiskujejo (26 %), na četrtem mestu značaj (20 %), na petem mestu kraj bivanja/regija/država (18 %), sledi kraj rojstva (16 %), na zadnjem mestu pa je okolje/vrstniki (4 %).

2. Kako bi opisal svoje vrstnike?

70 % anketiranih je odgovorilo, da njihove vrstnike najbolj določa značaj, sledi starost (22 %), nato spol in država (11 %), šola, kraj bivanja in družba (vsi po 6 %).

3. Ali po tvojem mnenju obstaja slovenska identiteta?

84 % anketirancev je odgovorilo, da po njihovem mnenju obstaja slovenska identiteta, 16 % pa jih je odgovorilo, da ne obstaja.

4. Ali po tvojem mnenju obstaja primorska identiteta?

89 % anketirancev je odgovorilo, da po njihovem mnenju obstaja primorska identiteta, 11 % pa jih je odgovorilo, da ne obstaja.

5. Ali po tvojem mnenju obstaja evropska identiteta?

80 % anketirancev je odgovorilo, da po njihovem mnenju obstaja evropska identiteta, 20 % pa je odgovorilo, da ne obstaja.

6. Katere so, po tvojem mnenju, značilnosti slovenske identitete?

Tu so anketiranci podali zelo veliko različnih odgovorov, saj so našli kar 27 različnih značilnosti in sicer: delavnost, individualizem, izkoriščanje, iznajdljivost, jezik, kultura, nacionalizem, naivnost, odločnost, obnašanje, pokrajina, ponos, povezanost, prijaznost, prilagodljivost, podrejenost, ponos na športnike, samostojnost, sebičnost, skopuštvu, spori s sosedi, tekmovalnost, veselje, videz, vztrajnost, zadržanost, zavist.

Največ procentov so dodelili ponosu (26 %), sledili so jezik (13 %), zavist (10 %) in kultura (6 %), če naštejemo samo najpogostejše odgovore.

7. Katere so, po tvojem mnenju, značilnosti primorske identitete?

Dijaki so našeli 12 različnih značilnosti: edinstvenost, narečje, običaji, obnašanje, odprtost, ponos, podobnost z Italijani in Balkanci, povezanost, prijaznost, trma, upočasnen slog življenja, uživaštvo.

Največ (26 %) jih je našelo narečje, sledili sta odprtost (10 %) in trma (6 %). Drugi odgovori so dobili zanemarljive procente.

8. Katere so, po tvojem mnenju, značilnosti evropske identitete?

Pri tem vprašanju so anketiranci našeli 10 značilnosti: enotnost, majhnost, odprtost, povezanost, razgledanost, različni načini življenja, samostojnost, vzvišenost, zastava, združenost.

10 % anketirancev ni vedelo, kaj bi odgovorilo, 6 % je bilo mnenja, da ni nobenih posebnih značilnosti, 6 % pa je izpostavilo zastavo, vzvišenost in odprtost. Drugi odgovori so dobili zanemarljive procente.

9. Kateri so po tvojem mnenju najpomembnejši vidiki, ki določajo identiteto posameznika? Označi jih največ 5.

Anketiranci so našeli sledeče vidike: hobiji in preživljanje prostega časa (65 %); jezik (65 %); zunanost in izgled (44 %); poklic (41 %); vera (38 %); šport, s katerim se ukvarjaš (36 %); kraj rojstva (34 %); glasbeni okus (31 %); politične ideje (24 %); internet (21 %); prehrambne navade (19 %); prihodek (19 %); mediji in reklame (17 %); globalizacija (17 %).

10. Kateri so po tvojem mnenju najpomembnejši vidiki, ki določajo tvojo identiteto? Označi jih največ 5.

Anketiranci so našeli sledeče vidike: hobiji in preživljanje prostega časa (64 %); jezik (48 %); zunanost in izgled (46 %); glasbeni okus (46 %); šport, s katerim se ukvarjaš (41 %); kraj rojstva (31 %); vera (23 %); prehrambne navade (23 %); politične ideje (21 %); internet (21 %); poklic (19 %); prihodek (18 %); mediji in reklame (6 %); globalizacija (0 %).

11. Kateri so po tvojem mnenju najpomembnejši vidiki, ki določajo identiteto tvojih vrstnikov? Označi jih največ 5.

Anketiranci so našeli sledeče vidike: hobiji in preživljanje prostega časa (54 %); jezik (52 %); zunanost in izgled (48 %); šport, s katerim se ukvarjaš (47 %); kraj rojstva (41 %); glasbeni okus (34 %); vera (32 %); internet (32 %); prehrambne navade (13 %); prihodek (13 %); politične ideje (12 %); poklic (12 %); mediji in reklame (9 %); globalizacija (2 %).

12. Kdo je, po tvojem mnenju, najbolj vplival na oblikovanje tvoje identitete v otroštvu?

Na prvo mesto so postavili starše (81 %), sledijo sošolci (5 %), sorodniki in prijatelji (4 %), učitelji in drugi (po 2 %).

13. Kdo, po tvojem mnenju, najbolj vpliva na oblikovanje tvoje identitete, odkar obiskuješ srednjo šolo?

Na prvem mestu so prijatelji (90 %), sledijo starši (20 %), drugi (18 %), sošolci (14 %), sorodniki in učitelji (3 %). Pri odgovoru »drugi« so našli: jaz, internet, kraj bivanja, partner, nihče.

14. Nam lahko zaupaš svoj kraj rojstva?

Samo 40 % anketirancev je odgovorilo na to vprašanje, zato odgovori niso relevantni oziroma nismo našli povezave.

15. Nam lahko zaupaš svoj kraj bivanja?

Samo 56 % je odgovorilo na vprašanje, zato odgovori niso relevantni oziroma nismo našli povezave.

16. Nam lahko zaupaš svoj materni jezik?

Samo 40 % je odgovorilo na vprašanje, zato odgovori niso relevantni oziroma nismo našli povezave.

2.3 Razprava

Glede na namen in cilje raziskave so najzanimivejši sledeči odgovori: večina dijakov meni, da njihovo identiteto določata predvsem spol in šola, ki jo obiskujejo, le majhen odstotek pa je mnenja, da jo določajo vrstniki, internet in globalizacija. Pomenljivi so tudi rezultati primerjave med tem, kar določa njih, in tem, kar določa njihove vrstnike. Anketiranci so navedli, da so vrstniki »drugačni«, kar je odlična iztočnica za delo v razredu, saj ponuja številne možnosti za razpravo. Isto velja tudi za odgovore dijakov na vprašanja o obstoju in značilnostih različnih identitet. Predvsem pri značilnostih slovenske identitete so dijaki navedli daleč največ različnih odgovorov. Pri značilnostih primorske identitete so bili precej enotnejši, pri značilnostih evropske identitete pa precejšen delež anketirancev ni vedel, kako bi odgovoril na vprašanje, kar nedvomno kaže na to, da imamo na tem področju še veliko dela, če želimo krepiti zavedanje o (evropski) identiteti in sistematično delati na elementih, ki so nam skupni in ki nas povezujejo. Rezultati ankete niso pokazali odstopanj med odgovori glede na kraj rojstva, bivanja in maternega jezika, morda tudi zato, ker veliko dijakov na to vprašanje ni odgovorilo.

Sklepne misli

Današnje globalizirane, pluralne družbe nas postavljajo pred veliko izzivov, eden izmed katerih je nedvomno pomagati učeči se mladini, da bi čim bolj spoznala in razumela svet, ki jo obkroža in v katerem živi. Pri vseh šolskih predmetih bi morali izkoristiti priložnost in razvijati kritično mišljenje preko vsebin, metod, pristopov, tehnik, orodij, strategij ..., ki spodbujajo motivacijo, željo po odkrivanju in spoznavanju sebe in drugega, drugačnega in prav zato zanimivega. Za doseg te ciljev je treba imeti jasno načrtano pot, ustrezne smernice in vnaprej pripravljeno gradivo. Koncept identitete predstavlja odlično iztočnico za pogovor in razpravo o aktualnih temah in jih kot take lahko kadar koli, v obsegu in na način, ki je naustreznejši glede na značilnosti skupine (starost, stopnja predznanja jezika, interesi in potrebe posamezne skupine), vključimo v vsebine, ki so del učnega načrta. Vsebine, dejavnosti in učiteljeva vprašanja učenca spodbujajo, da izhajajo iz sebe, iz svojih videnj, stališč, prednosti in slabosti, podobnosti in razlik, hkrati pa jih spodbujajo k primerjavi z drugimi, k tvornemu in h kreativnemu sodelovanju, kritičnemu mišljenju, presojanju in odločanju. Dijaki razmišljajo o različnih dimenzijah različnosti tako, da opazujejo in opisujejo stvarnost, iščejo podatke in dodatne informacije v okolju (po lastni presoji, potrebah in interesih), se odpirajo navzven in delajo na terenu. Medkulturni dialog, izmenjava izkušenj, stališč in mnenj jim omogoča, da (p)ostanejo odprti in da lažje sprejemajo raznolike izzive sodobnih družb ter se začno zavedati, da lahko vsakdo od nas prispeva svoj kamenček v mozaik boljšega razumevanja in delovanja v praksi. V pogovorih in pri sodelovanju z drugimi dodajajo svoji identiteti nove plasti, ne da bi se odrekli njenemu primarnemu jedru, hkrati pa bogatijo sebe in druge.

Viri in literatura

Literatura

- Barth, F. 1970. *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- White Paper on Intercultural Dialogue*. 2008. Strasbourg: Svet Evrope. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d37c2.
- Castells, M. 2000. *La era de la información: economía, sociedad y cultura. Volumen I: La sociedad red*. Madrid: Alianza Editorial.
- Castells, M. 2010. »Globalización e identidad.« *Quaderns de la Mediterrània = Cuadernos del Mediterráneo* 14: 254–62.

- Cohen, A. 1985. *The Symbolic Construction of Community*. New York; London: Peter Hamilton.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. 2011. Strasbourg: Council for Cultural Co-operation; Cambridge: University Press.
- Consensus Building Institute. 2007. *Costruire una pace*. Milano: Bruno Mondadori.
- Čok, L. 2010. »Lingue e culture nel dibattito sulle identità europee.« *Linguistica* 50 (1): 137–42.
- Debeljak, A. 2004. »Koncentrični krogi identitet.« V *Evropske pisave: kaj je evropskega v evropskih literaturah?: eseji iz triintridesetih evropskih držav*, ur. U. Keller in I. Rakusa, 85–97. Maribor: Aristej.
- Delors, J. 1996. *International Commission on Education for the Twenty-first Century*. Learning: The Treasure Within; Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century (Highlights). Pariz: Unesco Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590>.
- Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih*, Svet Evrope, 4. oktober 2000, ETS št. 148. http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/148/.
- Galtung, J. 2000. *Conflict Transformation by Peaceful Means (The Transcend Method): Participants ,and Trainers' Manual*. United Nations Disaster Management Training Program. Ženeva: United Nations.
- Gomez Mikolič, V. 2000. »Povezanost narodne in jezikovne zavesti.« *Jezik in slovstvo* 45 (5): 173–86.
- Iršič, M. 2004. *Umetnost obvladovanja konfliktov*. Ljubljana: Zavod Rakmo.
- Južnič, S. 1993. *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kovačev, A. N. 1996. »Identiteta med individualizacijo in kolektivizacijo.« *Psihološka obzorja* 5 (3): 49–67.
- Krek, J., in M. Metljak, ur. 2011. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. 2011. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf.
- Luckmann, T. 1991. »Jezik in osebna identiteta.« *Teorija in praksa* 28 (7): 796–803.

- Lukšič-Hacin, M., M. Milharčič Hladnik in M. Sardoč, ur. 2011. *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Mandelc, D. 2011. *Na mejah nacije, teorije in prakse nacionalizma*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Medica, K. 2004. »Identitetna pojmovanja – med lokalnim in globalnim.« *Monitor ISH* 6 (1) 139–51.
- Musek, J. 1994. *Psihološki portret Slovencev*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Musek, J. 1997. »Psihološke prvine narodne identitete in analiza slovenske samopodobe.« V *Avstrija. Jugoslavija. Slovenija. Slovenska narodna identiteta skozi čas*, ur. D. Nečak, 174–203. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
- Nastran Ule, M. 2003. *Psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Nečak-Lük, A. 1997. »Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru. Predstavitev projekta.« *Traditiones* 26: 187–202. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Novak Lukanovič, S., N. Zudič Antonič in Š. I. Varga. 2011. »Vzgoja in izobraževanje na narodno mešanih območjih v Sloveniji.« V *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*, ur. J. Krek in M. Metljak, 347–67. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Pertot, S. 2011. »Identitetne spremembe med Slovenci v Italiji v družinah učenecv šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji.« *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja*, 66: 24–43.
- Sedmak, M., in M. Zadel. 2015. »(Mešane) kulturne identitete: konstrukcija in dekonstrukcija.« *Annales Ser. hist. sociol.* 25 (1): 155–70.
- Sen, A. 2009. *Identiteta in nasilje*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Smith, A. D. 2005. *Nacionalizem: teorija, ideologija, zgodovina*. Ljubljana: Krtina.
- Šečerov, N., in A. Zorman. 2008. *Učni načrt. Italijanščina kot tuji in kot drugi jezik na narodno mešanem območju Slovenske Istre* [Elektronski vir]: *gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija: kot tuji jezik: obvezni, izbirni, matura (420 ur): kot drugi jezik na narodno mešanem območju Slovenske Istre: splošna gimnazija: obvezni, matura (350 ur), strokovna gimnazija: obvezni, matura (420 ur)*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo.

Žagar, M. 2003. »Tradicionalne kolektivne identitete v Evropi, oblikovanje skupnih evropskih identitet in reforma Evropske unije.« V *Prihodnost Evropske unije*, ur. S. Gaber, Z. Šabič in M. Žagar, 124–44. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije.

Spletne viri

Associazione Khorakhanè/Laboratorio Culturale l'M, Y-Our-Identity. N. d. <http://www.khorakhanet.it/progetto-y-our-identity-risultuati-dei-questionari-sullidentita-percepita/>.

Associazione Operatori di Pace Campania ONLUS. 2011. *Guida Pratica per la Trasformazione dei Conflitti. Istruzioni Operative e Buone Pratiche: Toolkit*. <http://www.operatoripacecampania.it/pdf/TOOLKIT.pdf>.

Bartle, P. 2007. *Cos'è una comunità*. Prevedla Simona Bertini. <https://www.ccc.vcn.bc.ca/gcad/modules/com-whai.htm>.

Castells, M. 2003. »El poder de la identidad.« https://elpais.com/diario/2003/02/18/opinion/1045522810_850215.html.

Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. 2006/962/ES. 8. februar 2006. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32006H0962>.

Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtec in šole. 2012. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2015/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf.

Weinstein, S. 2011. »La lucha de la identidad y la comunidad frente a la pérdida de sentido del estado nación en la globalización.« <https://eldiariojudio.com/2011/08/01/la-lucha-de-la-identidad-y-la-comunidad-frente-a-la-perdida-de-sentido-del-estado-nacion-en-la-globalizacion/>.

Summary

Education for diversity in Italian language teaching in Slovene Istria

The paper explores identity and community as two dimensions of diversity characteristic of modern societies and presents the results of a study, which focused on teaching/learning Italian as the minority language in Slovene Istria. This study aimed to examine secondary school students' views on identity and its development through time. Research shows that knowing oneself and others is a key component of successful co-existence and social

engagement of individuals and groups. Hence, such topical issues should be included in the Italian language curriculum as they would enable students to get to know themselves and others better. The results of our research will allow us to prepare suitable didactic materials aimed at helping students to develop the competence of "learning to be" rather than simply "learning to know".